

به نام خداوند جان و خرد

روایت بانوی ایل

خاطرات گوهر ابولی

در گفتگو با علیرضا شاه حسینی

تاریخ شفاهی ۲

انتشارات حبله رود

۱۴۰۰

سرشناسه	ابولی، گوهر، ۱۳۰۴-
عنوان و نام پدیدآور	روایت بانوی ایل: خاطرات گوهر ابولی در گفتگو با علیرضا شاه‌حسینی / علیرضا شاه‌حسینی.
مشخصات نشر	سمنان: انتشارات حبله‌رود، ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری	: ۲۸۰ ص.
فروست	: تاریخ شفاهی؛ ۲.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۷۶۴۱-۳۶-۳:
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه، ص. [۲۴۴]-۲۴۶.
عنوان دیگر	: خاطرات گوهر ابولی در گفتگو با علیرضا شاه‌حسینی.
موضوع	: ابولی، گوهر، ۱۳۰۴- مصاحبه‌ها
موضوع	: ایلات و عشایر- ایران- گرمسار- آداب و رسوم و زندگی اجتماعی
موضوع	Nomads- Iran- Garmsar- Social life customs :
شناسه افزوده	: شاه‌حسینی، علیرضا، ۱۳۴۷- مصاحبه‌گر
رده‌بندی کنگره	DSR۷۲
رده‌بندی دیویی	۹۵۵/۹۷۴۵۵:
شماره کتاب‌شناسی ملی	۸۵۵۵۳۰۳:

 انتشارات حبله رود سمنان میدان معلم، ساختمان فردوس طبقه اول، واحد ۷ www.hablerood.ir تلفن: ۰۲۳-۳۳۳۴۱۵۶۲	شناسنامه روایت بانوی ایل خاطرات گوهر ابولی در گفتگو با علیرضا شاه‌حسینی مقدمه: دکتر حسن افراخته استاد دانشگاه خوارزمی ویراستار: مریم صبوری ناشر: حبله‌رود چاپ نخست، ۱۴۰۰ شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۶۴۱-۳۶-۳ شمارگان: ۵۰۰ نسخه صفحه‌آرایی: محمدتقی رهبری فرد طرح روی جلد: سمیرا جمشیدی چاپ و صحافی: زلال کوثر قم قیمت: ۷۵۰۰۰ تومان
---	---

فهرست

۱	پیشگفتار
۶	مقدمه
۱۰	آشنایی با راوی
۱۷	۱ کوچ
۲۷	۲ شترداری
۴۹	۳ فعالیت‌های زنان در بیلاق
۶۵	۴ فرآورده‌های لبنی
۹۳	۵ آیین‌ها و سنت‌های عشایری
۱۰۷	۶ زندگی در قشلاق
۱۲۳	۷ غذاهای سنتی
۱۴۱	۸ پوشاک
۱۵۷	۹ باورها و روابط اجتماعی
۱۶۹	۱۰ عروسی و ازدواج
۱۸۳	۱۱ گیاهان دارویی و خوراکی
۱۹۳	آستنک‌ها
۱۹۳	الاغ و سکه
۲۰۰	سلطان مار
۲۰۴	روبه و چوپان
۲۰۷	اسکندر دو شاخ دارد
۲۱۱	هفت دختران
۲۱۶	عقرب و لاک‌پشت

۲۲۰		خمیره و سر گاو
۲۲۳		پیرزن و دو عروس
۲۲۶		پادشاه و درویش
۲۲۸		بی بی نور بی بی هور بی بی مراد دهنده
۲۳۷		فهرست اعلام
۲۳۷		مکان های جغرافیایی
۲۳۹		فهرست اسامی
۲۴۱		واژگان و اصطلاحات بومی
۲۴۴		منابع و مأخذ
۲۴۷		اسناد و تصاویر
۲۶۶		آثار مؤلف

پیشگفتار

مجموعه پیش رو با عنوان «روایت بانوی ایل (تاریخ شفاهی)»، مشتمل بر گفتگوهایی با خانم گوهر ابولی در باب کوچ، زندگی در ییلاق، دانش بومی شیوه‌های تهیه فرآورده‌های لبنی، آئین‌های زندگی عشایری، صنایع دستی، زندگی در قشلاق، زایش و نگهداری دام، نقش شتر در اقتصاد و فرهنگ ایل، غذاهای سنتی و برخی حوادث طبیعی و نیز داستان‌های محلی است که توسط دکتر علیرضا شاه حسینی به علاقه‌مندان و جامعه علمی کشور ارائه می‌شود. نگاهی به محتوای متن مزبور، بیانگر نکاتی قابل توجه است:

یکم، خانم گوهر ابولی از زنان کهنسال ایل الیکایی (گرمسار و آرادان) است. اسامی، لغت‌ها، باورها و روال‌هایی که در آن ناحیه رایج است عیناً و یا با اندک تفاوتی در بین عشایر شمال ایران (دامداران تالش گیلان) مورد استفاده بوده است. از جمله:

الف، اسامی و الفاظ:

بره: جایی که دام‌ها به صورت ردیفی و به نوبت از آن عبور داده می‌شوند تا شیردوش یا شیردوش‌هایی که در بره نشسته‌اند، شیر دام‌ها را بدوشند؛

نچرمی یا نچری: بی میلی دام به چریدن که نشان از بیماری دام است؛

کلاگاه یا کلافا: اجاق سنتی؛

گسبند یا گوسند: گوسفند؛

قرمه: گوشت چرب سرخ کرده که در شکمبه یا سیرابی پاک شده حیوان که

به صورت کیسه‌ای در می‌آمد، نگهداری می‌شد؛

اگرذک: نوعی نان کوچک که در تابه با روغن سرخ و پخته می‌شود و به عنوان

شیرینی خانگی مصرف می‌شود.

کاک یا کاکا: نوع دیگر شیرینی با ترکیباتی نظیر مانند فتیر؛ و...

لچک: پارچه‌ای چهار گوشه به عنوان روسری.

ب، باورها:

جمع آوری هیزم از حریم امامزاده بدون اجازه مولی زشت و گناه است؛ و

مراسم و سلسله اعمالی برای بارش باران و یا قطع آن.

ج، روال‌ها:

اعتقاد به احترام به حق محیط زیست مثل ریختن اولین کره‌ای که از تلم

به دست می‌آمد به در غار مورچه‌ها به این باور که منشأ خیر و برکت می‌شود و

یا ممنوع بودن ریختن آب داغ در شب و تاریکی بر زمین؛ و

وقتی که به هنگام واره نوبت دیگران بود، برخی از زنان آب ته دیگی که

به بره می‌بردند تا اطراف محل شیردوشی را آب پاشی کنند خالی نمی‌کردند و

به این ترتیب میزان شیری که به عضو دیگر واره قرض می‌دادند، افزایش

می‌یافت. در شمال این گونه بود که ظرفی را که با آن شیر می‌دوشیدند با آبی بیش از حد نیاز به اصطلاح «آبسا» می‌کردند یعنی شیر باقی مانده در ته ظرف را با مقداری آب رقیق‌تر می‌کردند و به ظرف اصلی می‌ریختند و به این ترتیب نیز آب زیادی به شیر اضافه می‌شد و تحویل عضو مقابل می‌شد.

بی‌گمان از این نوع الفاظ، باورها و روال‌ها بسیار زیاد است و این سؤال را مطرح می‌کند که علت شباهت‌های مزبور در بین دو گروه از انسان‌هایی که ظاهراً هیچ گونه ارتباطی با هم نداشته و ندارند چیست و چگونه تبیین می‌شود؟ دوم، به باور «نوناکا» و «تاکوچی»، دانش جدید به سادگی از جایی شکل نمی‌گیرد بلکه شکل‌گیری دانش جدید فرآیندی است که دارای تاریخچه است به این معنا که مبتنی بر دانش موجود است و از طریق فرآیندی ایجاد می‌شود که در آن انواع مختلف دانش به روش‌های معنی‌دار ادغام می‌شود؛ تغییر شکل می‌پذیرد؛ و تفسیر می‌شود. از این رو، روند ایجاد دانش به عنوان فرآیند تبدیل دانش نیز درک می‌شود. دانش جدید از طریق فرایندهای یادگیری و معاشرت اجتماعی تحول می‌پذیرد. از طریق این تحول، تولید را می‌توان با هزینه کمتری در طول زمان سازمان داد.

بنابراین، دانش بومی بستر تولید و گسترش دانش جدید است. گسترش دانش باید بر پایه دانش موجود باشد و چه بهتر که این دانش بر روی پایه مستحکمی شکل گیرد که تجربه سالیان طولانی فعالیت و زندگی جمعی را در خود نهفته دارد. از آنجایی که دانش بومی به شدت در معرض آسیب‌پذیری

قرار دارد، کوشش آقای شاه حسینی در مستند سازی و ثبت دانش بومی شایسته تقدیر فراوان است.

سوم، همچنان که گفته شد لازمه ایجاد و گسترش دانش جدید، وجود بستری مناسب و ذخیره دانش است. این به آن معنی نیست که دانش بومی باید بدون کم و کاست بتواند در رفع نیازهای امروز جوامع کاربرد داشته باشد، بلکه صحبت از آن است که دانش جدید در کویری بی آب و علف شکل نمی گیرد. اگر دانش جدید بدون وجود بستر اولیه وارد شود یا تقلید شود، مثل درختی است که ریشه ندارد و محکوم به فناست گو این که انتقال دانش امری محال است اگر غیر از این بود سلاطین جهانی به جای خرید ابزار آلات مصرفی، دانش مولد و خلاق خریداری می کردند.

چهارم، ممکن است چنین تلقی شود که چنین کوشش هایی در نهایت در کتابخانه ها خاک خواهد خورد و تقاضایی برای استفاده بهینه از آن وجود ندارد. اتفاقاً این مؤید مسئولیت پذیری و تعهد آقای شاه حسینی و همه کسانی است که در آشفته بازار بی رونق علم، بدون چشم داشت مادی به وظیفه و رسالت خود عمل می کنند زیرا آنان آگاهند که اگر قرار است توسعه ای در کشور صورت بگیرد و آسایشی برای مردم و آیندگان فراهم آید، راهی جز توسعه علمی وجود ندارد و توسعه علمی بدون بستر مناسب میسر نخواهد بود و تنها هزینه می بلعد و گسست فرهنگی در پی دارد.

به دانش گرای و بدو شو بلند چو خواهی که از بد نیابی گزند

پیشگفتار / ۵

ز دانش در بی‌نیازی بجوی
و گر چند سختیت آید به روی
توفیق آقای دکتر علیرضا شاه‌حسینی در انجام رسالت علمی آرزومند است.

دکتر حسن افراخته
استاد دانشگاه خوارزمی

www.ketab.ir